

М. І. Хавронюк

Верховна Рада України

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ – єдиний орган законодавчої влади в Україні.

Попередницею ВР України була ВР УРСР, перші вибори до якої відбулися 26 червня 1938. Відповідно до Конституції УРСР 1937 ВР УРСР обиралася на 4 р. за нормою 1 депутат від 100 тис. насел. і була найвищим органом держ. влади та єдиним законодав. органом республіки. Закони ухвалювалися простою більшістю голосів і оприлюднювалися за підписом Голови та секр. Президії, яка обиралася у складі Голови, 2-х заст., секр. і 15-ти чл. та була підзвітною ВР. Чергові сесії ВР скликалися двічі на рік, позачерг. – за рішенням Президії чи на вимогу не менш як третини депутатів. ВР мала такі специфічні повноваження, як контроль і нагляд за станом та упр. підприємствами союз. підпорядкування, затвердження нар.-госп. плану, надання права громадянства. За Конституцією УРСР 1978 строк повноважень ВР збільшувався до 5-ти р., кількість депутатів – до 650 осіб, за якими закріплювався статус повноваж. представників народу, що керуються заг.-держ. інтересами. Реально ВР УРСР не була лише законодавчим органом, оскільки згідно зі змінами, внесеними до Конституції УРСР у 1990 і 1992, вона могла розглядати і вирішувати будь-яке питання, що не входило до компетенції органів виконав. чи судової влади, а також не було таким, що могло вирішуватися виключно всеукр. референдумом; мала право накладати вето на укази Президента, самостійно обирати Конституц. Суд, призначати Ген. прокурора і затверджувати склад Центр. виборчої комісії, тлумачити Конституцію і закони. Широкі права мала Президія ВР УРСР, до складу якої входили Голова ВР, 2 його заст. і голови постій. комісій. Президія ВР здійснювала контроль за додержанням Конституції; координувала діяльність постій. комісій; публікувала закони. За Конституц. договором між ВР і Президентом України від 8 червня 1995 повноваження ВР були частково перерозподілені на користь Президента, зокрема з її повноважень було вилучено право визначати осн. напрямки внутр. і зовн. політики; призначати Ген. прокурора вона могла тільки за поданням Президента і обирала лише половину складу Конституц. Суду. Таким чином поступово Україна з парламент. республіки перетворювалась в парламент.-президент., а з прийняттям Конституції України 1996 – в президент.-парламентську.

Відповідно до Конституції України 1996 до складу ВР України входять 450 нар. депутатів, які здійснюють свої повноваження на постій. основі і не можуть мати ін. представниц. мандата чи бути на держ. службі. ВР України є повноважною за умови обрання не менш як двох третин від її конституц. складу. Порядок її роботи встановлюється Конституцією та законами про регламент. ВР України працює протягом певних періодів – сесій, на які вона збирається у конституц. визначені строки (переважно двічі на рік). Рішення приймаються виключно на її засіданнях шляхом голосування. До повноважень ВР України належать: внесення змін до Конституції; призначення всеукр. референдумів; прийняття законів; затвердження Держ. бюджету, контроль та прийняття рішення щодо звіту про його виконання; визначення засад внутр. і зовн. політики; затвердження заг.-держ. програм екон., наук.-тех., соц., нац.-культур. розвитку, охорони довкілля; призначення виборів Президента у строки, передбачені Конституцією; заслуховування щоріч. та позачерг. послань Президента про внутр. і зовн. становище України; оголошення за поданням Президента стану війни і укладення миру; схвалення рішення Президента про використання ЗС України та ін. військ. формувань у випадку зброй. агресії проти України; усунення Президента з посади у порядку особл. процедури (імпічменту), встановленому Конституцією; розгляд і прийняття рішення щодо схвалення Програми діяльності КМ України; надання згоди на призначення Президентом Прем'єр-міністра України; здійснення контролю за діяльністю КМ України відповідно до Конституції; затвердження рішень про надання Україною позик і екон. допомоги іноз. державам та міжнар. організаціям, а також про одержання Україною від іноз. держав, банків і міжнар. фінанс. організацій позик, не передбачених Держ. бюджетом України, здійснення контролю за їх використанням; призначення чи обрання на посади, звільнення з посад, надання згоди на призначення і звільнення з посад осіб у випадках, передбачених Конституцією; призначення на посади та звільнення з посад Голови та чл. Рахунк. палати; призначення на посаду та звільнення з посади Уповноваженого ВР України з прав людини; заслуховування його щоріч. доповідей про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні; признач. на посаду та звільнення з посади Голови НБУ за поданням Президента; призначення та звільнення половини складу Ради НБУ; призначення половини складу Нац. ради України з питань телебачення і радіомовлення; призначення на посаду та припинення повноважень чл. Центр. виборчої комісії за поданням Президента; затвердження заг. структури, чисельності, визначення функцій ЗС, МВС України, СБУ та ін. утвор. відповідно до законів України військ. формувань; схвалення рішення про надання військ. допомоги ін. державам, направлення підрозділів ЗС України до ін. держави чи про допуск підрозділів ЗС ін. держав на території України; надання згоди на призначення на посади та звільнення з посад Президентом Голови Антимонопол. комітету України, Голови Фонду держ. майна України, Голови Держ. комітету телебачення і радіомовлення України; надання згоди на призначення Президентом на посаду Ген. прокурора України; висловлення недовіри Ген. прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади; призначення третини складу Конституц. Суду України; обрання суддів безстроково; дострокове припинення повноважень ВР АР

Крим (за наявності висновку Конституц. Суду України про порушення нею Конституції або законів України); призначення позачерг. виборів до ВР АР Крим; утворення і ліквідація р-нів, встановлення і зміна меж р-нів і міст, віднесення насел. пунктів до категорії міст, найменування і перейменування насел. пунктів і р-нів; призначення черг. та позачерг. виборів до органів місц. самоврядування; затвердження указів Президента про введення воєн. чи надзвичай. стану в Україні або в окремих її місцевостях, про заг. або частк. мобілізацію, про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичай. екол. ситуації; надання у встановлений законом строк згоди на обов'язковість міжнар. договорів України та денонсація міжнар. договорів України; здійснення парламент. контролю у межах, визначених Конституцією; прийняття рішення про направлення запиту до Президента на вимогу нар. депутата України, групи нар. депутатів чи комітету ВР України, попередньо підтриманого не менш як однією третьою від конституц. складу ВР України; призначення на посаду та звільнення з посади кер. апарату ВР України; затвердження кошторису ВР України та структури її апарату; затвердження переліку об'єктів права держ. власності, що не підлягають приватизації; визначення правових засад вилучення об'єктів права приват. власності. ВР України може також розглянути питання про відповідальність КМ України та прийняти резолюцію недовіри йому. При цьому питання про відповідальність КМ України не може розглядатися ВР України більше одного разу протягом однієї чергової сесії, а також протягом року після схвалення Програми діяльності КМ України. ВР України обирає зі свого складу Голову, першого заст. і заст. Голови та відкликає їх, затверджує перелік комітетів і їх голів, у межах своїх повноважень для підготовки і поперед. розгляду питань створює тимчас. спец. комісії, а для проведення розслідування з питань, що становлять сусп. інтерес, – тимчас. слідчі комісії. Повноваження ВР України старого скликання припиняються у день відкриття 1-го засідання ВР України нового скликання. Окрім того, Президент може дострок. припинити повноваження ВР України, якщо протягом 30-ти днів однієї черг. сесії пленарні засідання не можуть розпочатися. Право законодав. ініціативи у ВР України належить Президентові, нар. депутатам, КМ та НБУ. Парламент. контроль за додержанням конституц. прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений ВР України з прав людини, а за використанням коштів Держ. бюджету України – Рахунк. палата.

Бібліографічний опис:

Верховна Рада України / М. І. Хавронюк// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-33698>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).